

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА ЯК ПРЕДМЕТ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті досліджено динаміку поступової трансформації стану свободи слова в Україні упродовж двох останніх десятиліть. Проаналізовано основні смислові акценти змістового наповнення концепту “свобода слова” в контексті сучасного суспільного дискурсу. Зосереджено увагу на просвітницькій функції публіцистичних текстів, яка є домінуючою ознакою дискурсу свободи слова. Журналісти розглядають свободу ЗМІ як політичну, правову й етичну цінність; свободу слова визнають як принцип суспільного життя, фундаментальну категорію для суспільної свідомості.

Ключові слова: свобода слова, соціальна відповідальність, публіцистика.

I. Вступ

Збалансована подача інформації сьогодні набуває нового змісту. Яким чином висвітлювати погляди людей, які налаштовані відверто вороже й готові на будь-які дії, щоб не допустити “інакомислія”; чи потрібно доносити “думку” терористів, надаючи таким чином майданчик для поширення насилля; чи потрібно використовувати дії або вислови таких людей як привід для детального аналізу ситуації або явища? Такий перелік питань є актуальним для проблеми забезпечення свободи слова в умовах інформаційної війни. Ідеологія плюралізму, яка значно розширила свої межі упродовж останніх десятиліть, позначена таким суперечливим явищем, як постмодернізм, призвела до всезагальної толерантності та політкоректності, які інколи стають на заваді можливості ідентифікувати справжнє значення події, факту або ситуації. Прикладів можна навести безліч. Зокрема, “гуманітарний конвой з Росії для Донбасу” – це допомога, провокація чи військове вторгнення? Для відповіді на це та багато інших запитань необхідно володіти всією повнотою інформації, яку може забезпечити лише свобода слова.

Свобода слова як ціннісна категорія формує в людей почуття власної гідності та можливість усвідомленого вибору. Свобода слова як інструмент медіа забезпечує громадянам можливість висловлювати своє ставлення до влади й контролювати її дії. Рівень свободи слова в суспільстві сприяє створенню певної політичної системи, і, навпаки, кожна політична система породжує власну шкалу цінностей. Як слушно зазначає В. Різун, “правдива інформація, яка суперечить системі цінностей недосконалого суспільства, ... обмежується, бо вона є загрозою для такого суспільства” [8, с. 47]. Щодо українського суспільства, то воно, на думку С. Квіта, перебуває між двома фор-

мами безпрецедентного тиску на масову свідомість: “З одного боку, багатьма політичними силами експлуатуються рецидиви тоталітарної спадщини. З іншого – новітні технології уможливають якісно інші форми маніпуляцій масовою свідомістю” [4, с. 338].

II. Постановка завдання

Мета статті – простежити динаміку поступової трансформації стану свободи слова в Україні упродовж двох останніх десятиліть і визначити основні смислові акценти змістового наповнення концепту “свобода слова” в контексті сучасного суспільного дискурсу. Об’єкт дослідження – публіцистичні матеріали, опубліковані в українських ЗМК упродовж двох останніх десятиліть. Для досягнення мети обрано такі методи дослідження: квалітативний аналіз тексту, який дає змогу відобразити справжню картину того, як передаються реальні значення понять у публіцистичних матеріалах; метод дискурсивного аналізу або дискурс-аналіз, який допомагає з’ясувати основні тенденції й напрямку розвитку дискурсу окресленої проблематики; порівняльно-історичний метод, завдяки якому визначається зміна контексту та інтерпретації понять упродовж вказаного проміжку часу.

III. Результати

Проблема свободи слова й соціальної відповідальності працівників мас-медійної галузі постійно перебуває в полі зору науковців, серед яких: Л. Василик, Н. Волобуєва, В. Гвоздев, В. Здоровега, Н. Зелінська, В. Іванов, С. Квіт, І. Михайлин, Б. Потятиник, Г. Почепцов, Т. Приступенко, В. Різун, Н. Сидоренко, Л. Снісарчук, О. Чекмишев та багато інших українських учених. Розглядаючи свободу ЗМІ як політичну, правову й етичну цінність, Т. Приступенко наголошує, що процес регулювання порушень принципів журналістської етики – це питання захисту свободи слова, адже “ця проблема стосується не лише журналістської діяльності, редакційних колективів, а й аудиторії ЗМІ, її культури, осві-

ти, виховання тощо. А перед усім – права на об'єктивну та правдиву інформацію, плюралізм думок, їх збалансованість” [7, с. 189]. Стверджуючи, що свобода слова – одне з найголовніших надбань людства, В. Іванов переконаний, що в деяких випадках інтереси суспільства потребують обмеження цієї свободи, зокрема, у випадку захисту суспільної моралі [3, с. 73]. І. Михайлин також акцентує увагу на соціальній відповідальності журналіста за використання свободи слова. Вченого непокоять факти свавілля, які свідчать про “використання наданої Українською державою свободи слова (чого не було в Радянському Союзі) для придушення й нищення цієї ж Української держави або для дестабілізації її внутрішнього життя” [5, с. 24]. Ідеться, на думку науковця, про рідкісний парадокс українського інформаційного простору, неможливий у жодній іншій державі світу.

В. Різун зауважує, що свобода слова – фундаментальна категорія для суспільної свідомості, а “права й свобода журналістів є центральним питанням у розумінні журналістської професії” [8, с. 59]. Аналізуючи номери часописів “Журналіст України” і “Телекритика”, В. Гандзюк зазначає, що проблема свободи слова – одна з найболючіших і найактуальніших для українських журналістів: “Матеріали фахових видань спрямовані на викриття, оприлюднення й засудження дій влади щодо порушення свободи слова та перешкоджання працівникам ЗМІ у виконанні їхніх професійних обов'язків” [2, с. 67].

Проблема забезпечення свободи слова і преси надзвичайно гостро поставала упродовж усієї історії українського суспільства. Зокрема, Л. Снісарчук, вказуючи на складні умови розвитку українського пресового руху в Галичині, зазначає: “Створювані і чинні у міжвоєнні роки у Польській державі закони про пресу та інші правові норми, що регламентували професійну діяльність журналістів, суттєво впливали на свободу слова, “удосконалювали” зміст часописів, вершили долю працівників пера” [9, с. 284]. Щоб якось полегшити утиски, українські громадсько-політичні пресодруки до штату своїх редакцій змушені були ввести посаду “sitz”-редактора – особи, яка на випадок владних претензій щодо змісту готова була відбути покарання. На українських землях, які перебували в складі Російської імперії, українські видання навіть у такий спосіб не могли подолати жорсткі цензурні заборони – Валуєвський циркуляр 1863 р. та Емський указ 1876 р. Проте, на думку Б. Потятиника, ХХ ст. “за силою і кількістю гонінь на українське слово перевершило всі попередні часи, разом узяті. Трагічним апогеєм став голодомор 1932–33 рр., коли викреслювання з тексту небажаних слів перейшло у фазу ви-

креслювання з життя мільйонів небажаних носіїв цих слів” [6, с. 71]. Аналізуючи ідейно-проблемні параметри концепту свободи у публіцистиці самвидаву 60–80-х рр. ХХ ст., Л. Василик слушно зауважує: “Підносячи цінність свободи як важливий концепт, преса повинна пам'ятати, що лише синтез внутрішньої та зовнішньої свободи робить націю екзистентною й таким чином здатною на історію, на виявлення себе у світовому метатексті доби, що вільна держава неможлива без духовно розкутої особистості” [1, с. 67].

Як свідчить історія розвитку нашої країни упродовж періоду незалежності, українське суспільство готове відстоювати свої права в разі загрози втратити свободу слова. Обидві спроби утисків демократичних свобод закінчилися масовими протестами: Помаранчевою революцією 2004 р. і Революцією гідності 2013–2014 рр. На безпосередній зв'язок між цими подіями вказують дані соціологічних опитувань, згідно з якими найгірше становище свободи слова простежувалося у 2002–2003 рр. і впродовж 2013 р. Так, за результатами опитування соціологічної служби Центру Разумкова у 2002 р., було з'ясовано, що ключовою проблемою суспільно-політичного життя країни є проблема свободи слова. Більшість журналістів (86,2%) визнала наявність політичної цензури в Україні й відзначила такі її прояви, як “самоцензура, викликана побоюванням негативних наслідків публікації тих чи інших матеріалів” (57,3%), “вилучення редактором небажаних, із політичної точки зору, фрагментів з авторського тексту, редагування, що істотно змінює його політичні акценти” (54,8%), “проведення керівництвом “роз'яснювальних розмов” із журналістами, в яких висловлюється побажання щодо потрібного характеру висвітлення тих чи інших політичних подій, діяльності державних і політичних діячів” (54,5%).

Майже кожен другий (48,3%) журналіст особисто стикався з фактами погроз, пов'язаних із його професійною діяльністю. На першому місці серед погроз – психологічний тиск (79,2%), на другому – економічні санкції (75,7%), на третьому – фізична розправа (47,5%). Небезпека журналістської праці визнана й суспільством – майже 80% громадян вважають професію журналіста небезпечною, причому найбільше громадян думає так на сході України – 86,6%. Важливо, що в боротьбі проти цензури журналістів готова підтримати майже половина населення – 49,9%. Третина громадян (34,3%), незважаючи на власні матеріальні проблеми, готова допомагати журналістам фінансово (це, до речі, підтвердилося після запуску інтернет-проекту “Громадське телебачення”).

Наступним критичним періодом для свободи слова в Україні став 2013 р. У доповіді Press Freedom Index 2014 міжнародної правозахисної організації “Репортери без кордонів” відзначено, що 2013 р. став найгіршим роком для України у сфері свободи слова, починаючи з часів “помаранчевої революції” – зафіксовано 496 порушень свободи слова, що в півтора рази більше, ніж у 2012 р. (283 порушення), у шість разів більше, ніж у 2009 р. (79 випадків), та в 11 разів більше, ніж у 2005 р. (44 порушення). За результатами моніторингу Інституту масової інформації упродовж 2013 р. в межах щомісячного “Барометра свободи слова”, найбільшу кількість порушень було зафіксовано в категорії “перешкоджання виконанню професійних обов’язків журналістів” – 129 фактів; на другому місці – фізичні напади (101 випадок); на третьому – цензура (63 випадки). Якщо у 2012 р. звільнялися окремі журналісти на знак протесту проти цензури й джинси, то в 2013 р. – журналістські колективи (ТВі, “Кореспондент”, “Форбс”, телеканал “Інтер” тощо). Найбільш знаковими подіями 2013 р. стали жорстоке побиття Т. Чорновіл, масове звільнення журналістів з телеканалу ТВі і медіахолдингу UMN group після завершення його придбання С. Курченком, що призвело до знищення довіри до видань “Форбс” і “Кореспондент” [10].

Як вберегти цінність завойованої свободи від перетворення на маніпулятивну технологію, де на карту поставлено державну безпеку, політичну стабільність та духовне здоров’я України – виклик, який доводиться долати українським ЗМК у випадку, коли справи зі свободою слова покращуються. Користування свободою накладає особливі обов’язки й особливу відповідальність. Зокрема, із цим пов’язані певні обмеження свободи слова, які стосуються прав інших осіб, їхньої репутації, охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров’я та моральності населення.

Під час круглого столу “Чи готові українські медіа до внутрішніх та зовнішніх викликів?”, який відбувся в “Укрінформі” у вересні 2008 р., були оприлюднені результати експертного опитування фонду “Демократичні ініціативи”, проведеного напередодні. Тридцять сім журналістів, які взяли участь в опитуванні, дали високу оцінку стану свободи слова в Україні і водночас зазначили наявність двох головних загроз: тиску грошей та “пофігізм” самих медійників. На думку наукового керівника фонду “Демократичні ініціативи” І. Бекешкіної, українські мас-медіа виступають не на боці громадянського суспільства, що є їхньою суспільною місією, а на боці сил, які громадянському суспільству протистоять. Однією з головних причин цього соціолог вважає поширеність “про-

дажності” в українських ЗМІ. Крім проблеми “джинси”, гонитви за рейтингами та прибутками, існує також проблема сконцентрованості інформаційного простору переважно на внутрішньополітичних реаліях, адже в ролі головних ньюзмейкерів виступають політики, а не представники спорту, мистецтва, науки, підприємництва тощо.

Як свідчать матеріали українських публіцистів, коли свободі слова в Україні нічого не загрожує, на перший план виходить проблема відповідальності. Публіцисти приділяють увагу проблемі якісного використання завойованої свободи й закликають відмовитися від хибного розуміння свободи як “балаканини” та “боротьби за різні правди”. Свобода слова необхідна для формування незалежного від суспільства розвитку власних переконань, самостійного формулювання людиною стандартів і життєвих цілей. Важливо не просто мати свободу обговорювати всі суспільні питання, а й уміти використовувати її для здійснення зваженого вибору. Якщо свобода не врівноважується відповідальністю, вона перетворюється на анархію й призводить до хаосу. У публікаціях ідеться про необхідність підвищувати рівень політичної культури суспільства загалом та громадянської відповідальності журналістів зокрема. Є. Шибалов переконаний, що відповідальність є визначальною ознакою журналістської діяльності: “У суспільстві має бути хтось, хто відповідає за своє слово, хто бере на себе відповідальність, гарантує, що його слово буде точним, чесним, правдивим” (“Просто люди”, випуск № 43: Євген Шибалов // Портал неполітичних новин NGO. DONETSK.UA // www.youtube.com/playlist).

С. Рахманін вважає, що для публіциста принциповою є вимога внутрішньої свободи, чесності з собою, і також наполягає на особистій відповідальності кожного за своє слово: “Сучасний журналіст дуже часто навромацьки рухається по інформаційному мінному полю, нашпигованому розтяжками дези, “протипіхотними” зливами компромату і протитанковими зарядами заангажованості. Будь-який хибний крок може знищити єдине реально цінне, що в нього є, – його ім’я, цей здобутий у тяжких трудах особистий “знак якості” (Не рядків у газеті заради // Дзеркало тижня. Україна. – 2009. – № 38). Аналізуючи стан свободи слова до і після протестних акцій на Майдані, С. Рахманін звертає увагу на те, що після помаранчевої революції стало більше формальної свободи, але менше реального слова – журналісти, які розкривають гостру проблему не заради гаманця чи начальства, стали раритетами. Публіцист переконаний, що свобода слова не є матеріальною цінністю або юридичною категорією, її не можна подарувати чи призначити, адже “Майдан був результа-

том свободи слова, а не навпаки”, і не вбачає небезпеки від втрати свободи, яка не сприймається як усвідомлена суспільна необхідність: “Свобода слова народжується від потреби сказати. Коли сказати нічого, то нічого й боятися втратити таку свободу. І гіпотетичне закручування гайок можна розглядати як благо. Як можливість знову відчувати потребу у свободі” (Україна, яку ми втратимо // Дзеркало тижня. Україна. – 2009. – № 44).

Показово, що майже 60% українців вважають, що українським ЗМІ таки потрібна цензура в тому чи іншому вигляді (дані Київського інституту проблем управління імені Горшеніна за 2008 р.). Передусім, це стосується сцен насильства й жорстокості, а також пропаганди кримінального способу життя, демонстрація яких у ЗМІ, як вважають респонденти, має зазнати цензурування.

На переконання В. Сікалова, “структура душі, якій потрібна цензура”, залишилася в минулому, а прагнення запровадити цензуру свідчить про суто радянський менталітет, адже свобода слова – це право людини вільно висловлювати свої думки, свобода слова необхідна як суспільний принцип, який пронизує всі куточки суспільної свідомості. І все ж автор погоджується з тим, що не варто деспотію цензури змінювати на деспотію всюдозволеності, бо свободу слова сьогодні використовують як “кріпильний болт, що проходить крізь усю систему наскрізь і пов’язує в одне телевізійний ролик і літературу, виступ політика і девіз для рекламної кампанії таблеток чи молока”. Свобода слова із ситуативної, необхідної колись творчої інтенції за нинішніх умов перетворилася на спритний і міцний механізм захисту ринку, економіки та влади як єдиного анклаву, що працює на себе і для себе: “Свободою слова затикають рот на боязку спробу припинити ідіотизм або мерзенність; свободу слова викидають як прапор під час капітуляції переконань; свободу слова вживають як загальне позначення для інформації, проплаченої з певною метою. Спостерігаючи різні потворні явища, санкціоновані свободою слова, замислюєшся над самою цінністю сумнівної можливості сказати все що заманеться, оприлюднити будь-яку думку”. На думку автора, небезпека полягає в тому, що на місці ідеологічної або політичної цензури відразу з’являється інша “каральна машина”, наприклад – фінансова, адже слово і друк перейшли зі сфери культури у відомство економіки, де ведуться зовсім інші ігри: “прибуток – видаток”, “з баришем” чи “прогорів” (В. Сікалов. Свобода слова: кіт на повідку // Дзеркало тижня. Україна. – 2009. – № 20).

Проблема свободи слова, зокрема, питання її якісного використання, черговий раз

гостро постала напередодні президентських виборів 2010 р. У грудні 2009 р. у Верховній Раді відбулися слухання на тему “Про стан свободи слова у регіональних засобах масової інформації” за участю представників органів державної влади, регіональної преси, неурядових організації та творчих спілок. Під час слухання було обговорено загрозу ситуації, яка склалася в українському інформаційному просторі в галузі свободи преси. Засобами політичної боротьби стали партійна “джинса”, договірно-корумповані відносини політиків та ЗМІ, перешкоджання журналістській діяльності, безпідставне звільнення журналістів, упровадження редакційної цензури й нових форм темників, заборона на критику, економічна залежність, новітні обмеження журналістських прав. Зокрема, розслідування, що викривають конкретні імена та їх конкретні протизаконні дії так само, на етапі свободи слова і завершуються, не дійшовши до свого логічного правового завершення. За спостереженнями С. Грабовського, “абстрактна свобода слова закінчується там, де починаються чийсь конкретні персональні котлети. Окрім котлет, звісна річ, не можна чіпати й “наших хлопців”. Хай вони будуть мерзотниками – але ж “нашими” (Про особливості національного редагування // <http://www.ji.lviv.ua>).

Очевидним є той факт, що більшість інвесторів, які вкладають свої кошти в ЗМК, орієнтуються не стільки на отримання прибутку, скільки на можливість впливати на громадську думку. Зокрема, І. Лосєв викриває безвідповідальну практику продажу ефірного часу політичним партіям і громадським організаціям, яка існує на багатьох державних каналах: “Телевізійне начальство чомусь знімає з себе будь-яку відповідальність за змістовне наповнення свого ефіру, оскільки відбувся акт купівлі-продажу і покупець вільний робити з придбанням усе що завгодно, не обмежуючи себе ні мораллю, ні Конституцією” (Організований хаос // День. – 2009. – № 166).

Свободу інформації публіцисти розглядають не просто як товар, а як одну з фундаментальних цінностей громадянського суспільства й пропонують формулу, яка була б прийнятною і навіть життєво необхідною для України: “Свобода слова як здатність і вміння адекватно та вчасно реагувати на потреби та проблеми країни, виявляти їх, описувати та знешкоджувати” (Томак М. Свобода слова в “прохідній кімнаті” // День. – 2009. – № 218).

Розкриваючи діалектику смислів поняття “свобода”, А. Єрмолаєв вказує на сутність енергії свободи – Знання, Можливість вибору, Необхідність як осмислений моральний імператив і Дія на Благо Розвитку. Публічність і необмеженість плюралізму думок, на

думку автора, – лише умова й спосіб досягнення справжньої мети. Ствердження свободи слова лише як права обміну думками, що набуває вигляду боротьби за “різні правди” – хибне та небезпечне розуміння сутності справи, яке призводить до беззмістовної балаканини, до профанації, і в результаті – до невирішеності будь-якої проблеми, яка виноситься на обговорення. Упродовж останніх років таким чином перекручені і вихолощені економічні і політичні реформи, суверенітет, інститут власності, історична пам’ять і наявні історичні знання, і багато іншого. У разі підміни поняття або імітації, свобода слова перетворюється на потужний інструмент управління масовою свідомістю з метою культивування “боротьби думок”, яка приховує реальний порядок денний для суспільства. Повернути країні Свободу Слова – означає, передусім, повернути їй справжній порядок денний, а не його медіакратичний сурогат, зробити предметом дискурсу головні та найбільш болючі проблеми розвитку країни і суспільства (Єрмолаєв А. Свобода Слова, или “Вольница слов” // dialog.org.ua).

IV. Висновки

Аналіз стану свободи слова упродовж двох останніх десятиліть свідчить, що загострення політичної та економічної цензури тісно пов’язані між собою. Після подолання політичної цензури в результаті Помаранчевої революції посилюється використання економічних важелів впливу на ЗМІ, що знову призвело до оновлення політичного тиску. Очевидним є факт, що питання свободи слова для українців означає питання виживання як нації. Існування перманентної загрози втратити свободу слова або дискредитувати її сенс змушує публіцистів щоразу звертатися до цієї проблеми, нагадуючи суспільству про важливі пріоритети. По-перше, розглядаючи свободу ЗМІ як політичну, правову й етичну цінність, автори вказують на безумовну необхідність свободи слова для виконання журналістами своїх професійних обов’язків. По-друге, свобода слова визнається як принцип суспільного життя, усвідомлена необхідність, фундаментальна категорія для суспільної свідомості. По-третє, наголошується на відповідальності журналістів, які, зважаючи на свої професійні обов’язки, зобов’язані брати на себе відповідальність за інформацію, яку вони передають. Важливо розрізнати свободу та вседозволеність, адже в разі підміни поняття або імітації свобода слова перетворюється на потужний інструмент управління масовою свідомістю, яка приховує реальний порядок денний від суспільства.

Українське суспільство має стійкий запит на свободу слова, що створює відповідний контекст для суспільного дискурсу. Основна

тенденція розвитку дискурсу про свободу слова, починаючи з 2005 р., пов’язана з пошуком дієвих стратегій захисту та збереження цінності завойованої свободи від перетворення на маніпулятивну технологію. Виконуючи просвітницьку функцію, яка є домінантною ознакою сучасного дискурсу про свободу слова, публіцисти наповнюють абстрактне поняття “свобода слова” конкретним змістом. Трактатування згаданого концепту має практичний сенс для усвідомлення його значення та відповідального використання, адже свобода слова – ефективно зняряддя впливу суспільства на владу. Дослідження проблематики дає змогу простежити взаємозв’язок стану свободи слова та політичної ситуації в країні, визначити перспективи розвитку не лише ЗМК, а й суспільства загалом.

Список використаної літератури

1. Василик Л. Концепт свободи в українській публіцистиці опору (1960–1980) / Василик Любов // Образ. – 2008. – С. 58–67.
2. Гандзюк В. О. Основна проблематика практичних фахових видань для журналістів України / В. О. Гандзюк // Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи. – Луцьк, 2012. – С. 66–70.
3. Іванов В. Ф. Журналістська етика : підручник / В. Ф. Іванов, В. Є. Сердюк. – Київ : Вища школа, 2006. – 231 с.
4. Квіт С. М. Що таке медіадослідження? / Сергій Квіт // Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Черкаси, 2007. – С. 337–338.
5. Михайлин І. Л. Журналістика як всевіт: Вибрані медіа дослідження / І. Л. Михайлин. – Харків : Прапор, 2008. – 512 с.
6. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. Серія: Медіакритика / Б. В. Потятиник. – Львів : ПАІС, 2004. – 312 с.
7. Приступенко Т. О. Теорія журналістики: етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації: навч. посіб. / Т. О. Приступенко. – Київ : Ін-т журналістики, 2004. – 375 с.
8. Різун В. В. Основи журналістики у відповідях та заувагах / В. В. Різун ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – 80 с.
9. Снісарчук Л. Правові норми функціонування української преси Галичини 20–30-х рр. ХХ ст. / Лідія Снісарчук // Творчі та організаційні особливості функціонування сучасного медійного простору : зб. наук. праць / Національний ун-т “Києво-Могилянська академія”, Галицький ін-т ім. В’ячеслава Чорновола. – Тернопіль ; Львів : Піраміда, 2008. – Т. 2. – С. 280–284.
10. 2013 став найгіршим для свободи слова в Україні за останні 11 років [Електронний ресурс] // Інститут масової інфор-

мації. – 2014. – 16 січня. – Режим досту-
пу: <http://imi.org.ua/news/42716-2013-stav->

[naygirshim-dlya-svobodi-slova-v-ukrajini-
za-ostanni-11-rokiv.html](http://imi.org.ua/news/42716-2013-stav-).

Стаття надійшла до редакції 19.02.2015

Желиховская Н. С. Социальная ответственность журналиста как предмет публицистического дискурса

В статье исследуется динамика изменений состояния свободы слова в Украине на протяжении двух последних десятилетий. Анализируются основные смысловые акценты содержательного наполнения концепта “свобода слова” в контексте современного общественного дискурса, доминантным признаком которого является просветительская функция публицистических текстов. Журналисты рассматривают свободу СМИ как политическую, правовую и этическую ценность; свобода слова признается принципом общественной жизни, фундаментальной категорией для общественного сознания.

Ключевые слова: свобода слова, социальная ответственность, публицистика.

Zhelikhovska N. Social Responsibility of a Journalist as Topic of Journalistic Discourse

The article studies the dynamics of the freedom of speech change in Ukraine in the past two decades. The author analyzes the main semantic accents of the concept “the freedom of speech” in the context of contemporary public discourse, where journalistic texts serve primarily educational function. The freedom of the press is viewed by publicists as political, legal and ethical value; the freedom of expression is the vital principle of public life and fundamental category of social consciousness. Publications emphasize the importance of distinguishing between the freedom of expression and total permissiveness and stress upon the social responsibility of journalists whose professional duty is to take responsibility for the accuracy of their work.

Ukrainian society has a stable request to freedom of speech, creating the appropriate context for public discourse. The main trend of the discourse on freedom of speech, since 2005, related to the search for effective strategies for protecting and preserving the values of freedom conquered by becoming a manipulative technology. Doing educational function, which is the dominant feature of contemporary discourse on freedom of speech, journalists fill the abstract concept of “freedom of speech” with specific content. The interpretation of the said concept has practical significance for understanding the value and responsible use, because freedom of speech – an effective instrument of society in power. Research perspective allows us to trace the relationship of the freedom of speech and political situation in the country, perspectives of not only the mass media but society in general.

Key words: the freedom of speech, social responsibility, publicism.